

BÖLÜM 20

ŞİİRLERİNDEKİ İKTİBASLAR ÇERÇEVESİNDE BAHAETTİN KARAKOÇ'UN ALLAH TASAVVURU

Gülcan ABBASOĞULLARI¹

GİRİŞ

Bahaettin Karakoç, kişiliği, şiirleri ve içinde yaşadığı toplumun değerlerini yansımasıyla Türk edebiyatında kendini kabul ettirmiş bir şairdir. Gerek ailesinden aldığı birikim gerek çevresi onun şiire elverişli bir ortamda büyüdüğünü göstermektedir. Yaşadığı çevrenin, onun hayal dünyasına olan katkısını Salavan dağına yazdığı ilk şiirinde görmek mümkündür (Cansız, 2021:275-286) Karakoç, içinde doğup şekillendiği böyle bir ortamda inancı, hayal dünyası ve milli değerleri gibi hasletleriyle kendine has bir üslup ortaya koymuştur. Öyle ki, 1950'den sonra İkinci Yeni, Toplumcular, Hisar Grubu, Dini Duyarlıklı Şiir gibi şiir hareketleri görülsede Karakoç ne bu hareketlerin bir öncüsü ne de bütünüyle bu hareketlerin içinde kabul edilmiştir. Kullandığı dil açısından Hisarcılar'a, şiirlerindeki dini muhteva açısından Dini Duyarlıklı Şiir'e yakın olduğu söylenmekte fakat üslubuyla bu eğilimlerin de dışında olduğu görülmektedir. Karakoç'a göre form ve muhteva birbirinin önüne geçen unsurlar değil, şiirin gerçek ahenk ve kıvama kavuşmasıdır. Bu ise şairin iç dünyasında, ses ve mana bütünlüğünde doğmaktadır. Onun şiirlerinde tabiat, aşk, tasavvuf, ölüm, sosyal tenkit ve din gibi temalar vardır. Özellikle İslam'ın aşk estetiği, onun aşk tasavvurunun kaynağı olduğundan (Narlı, 2018:22-31), bu çalışmanın amacı şiirlerinde yaptığı lafzen ve manen iktibaslardan hareketle onun Allah tasavvurunu ortaya koyabilmektir. Lafzen ve manen olabilen iktibas, “manayı kuvvetlendirmek, söze güzellik kazandırmak maksadıyla bir şair veya nâsirin, eserine ayet, hadis ya da bunlardan parçalar alması” olarak tanımlanır (Numan, 2005: 177). Bu çalışma, Karakoç'un Allah tasavvurunu, lafzen ve manen yaptığı iktibaslar çerçevesinde konu edindiği için ekseriyetle dini muhtevalı şiirlerinin toplandığı ve şiirlerinden birinin adını taşıyan *Beyaz Dilekçe* adlı kitap esas alınarak hazırlanmıştır. Bundan sonra “İnanmış, iman etmişimdir sevgiliye” diyen Karakoç'un şiirlerinden örneklerle onun Allah tasavvuru başlıklar hâlinde ele alınacaktır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, İslam Edebiyatı ve İslam Sanatları AD., gulcan-019@hotmail.com

1.1. Allah'ın Güzel İsimleri ve Sıfatları

Kur'an-ı Kerim'de "esmâü'l-hüsna" ifadesiyle en güzel isimlerin Allah'a ait olduğu buyrulmaktadır (İsra suresi 110; Araf suresi 180; Taha suresi 8; Haşr suresi 24). Karakoç bu isimlerin cana rızık ve nur olduğundan bahseder (Karakoç, 2016: 361). Yine Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın hüküm ve hikmet sahibi, samed, vahid, rahmet eden, her bakımdan sınırsız zengin ve cömert bir ilah olduğu buyrulur (Şûra suresi, 3, 51; İhlas Suresi, 1-2; İbrahim suresi, 52; Kehf suresi, 110; Nahl suresi, 22; Neml suresi 40). Bu minvalde Karakoç'un şiirlerinde "esmâü'l-hüsna" terkihiyle birlikte, Allah'ın sözü edilen Mâlik, Hâkim, Ehad, Vâhid, Rahmân Rahîm, Kerîm ve Samed isimleri birlikte zikredilir:

Ey Mâlik, ey Esmâü'l-Hüsna'nın cem'i Allah!

Kalbim buharlaşıyor içimden çektikçe âh...

Hâkim-i Mutlak Sensin, Vâhid-i Ehad Sensin,

Rahmani'r rahîm Sensin, Kerîm ve Samed Sensin. (Karakoç, 2016: 28)

Karakoç'un incelenen şiirlerinde, mutlak varlığın tüm isimlerini ihâta eden Allah (hû) isminin yanı sıra O'nun, Rezzâk, Kahhar, Hâlik, Kâdir, Kadîm, Gafûr, Azîz, Âdil, Bâis, Rahman, Rahîm, Mâlik, Hayy, Kayyum, Hakem, Kuddüs, Kerîm, Bâkî, Hâkim, Lâtif, Evvel, Âhir, Ezel, Subhân, Samed, Ehad, Zü'l-celâl, Vâhid, Nûr isimleri de zikredilir (Karakoç, 56, 200, 327). Karakoç, sıkça Allah'ın isimlerine yer vermekle beraber bir şiirinde görülür ki, "Dünyada mahlûkata, ukbâda mü'minlere" diyerek Allah'ın Rahmân ve Rahîm isimlerinin anlam alanlarına dair bir bilgiyi de şiirsel söylemine dâhil etmiştir:

"Halka hayat ve beka ihsan eden" Hâlikisin,

"Ezelden tâ ebed'e" sen her şeye Mâlikisin.

"Dünyada mahlûkata, ukbâda mü'minlere"

Merhamet edensin Sen, hükümransın kadere. (Karakoç, 2016: 34)

Tevbe suresi hariç her surenin başında ve Neml suresi 30. ayetinde yer alan besmele, şiirlerini tevhid inancı çerçevesinde ifade eden Karakoç'un şiirlerinde Allah merkezli yapmış olduğu iktibaslardan biridir. O, "Bismillahirrahmânirrahîm, Bismillâh, Rahmâni'r Rahîm" ibarelerine lafzî olarak yer vermiş, bununla birlikte onun her işe başlarken söylenmesi gerektiğine, besmele ile Allah'ın Rahmân ve Rahîm isimlerine sığındığını vurgulamakta, Hz. Peygamber'den şefaât umut ederken de Allah'a sığınmaktadır:

Basarım masivâya ‘hükümsüzdür’ damgasını,

Çil çil kubbelere yankılanır tutuşan sesim

Her işe başlarken can-özümden

“Bismillah!” derim. (Karakoç, 2016: 18)

Rahmâni’r-Rahim olan adına sığınırım;

İnsanım, Sana kulum, gökçe geniş sınıırım. (Karakoç, 2016: 34)

Şairin besmele konusunda yaptığı lafzî iktibasların yanı sıra manen iktibaslar da vardır. Kalbini “besmele vurgunu” (Karakoç, 2016: 43) olarak tanımlayan şair, iki elini iki yaprak gibi O’nun Rahmân ve Rahîm adlarına sığınarak açtığını, nefsin zehirli oklarından böylece arındığını şöyle ifade etmektedir:

Rahmân ve Rahîm olan adına sığınarak

Açtım iki elimi: Kor gibi iki yaprak... (Karakoç, 2016: 27)

Sırlı bir gözeden bengisu içer gibi

Senin adınla başlarım her işe Rabbim;

Sana sığınırım nefsimin zehirli oklarından

Ve albenisinden dünyanın... arınır içim. (Karakoç, 2016: 149)

Özellikle Allah’ın rahmet ve merhametine işaret eden Rahmân ve Rahîm isimleri, Kurân-ı Kerîm’de “Erhamü’r-Râhimin”², “Gafûrun rahîm”³ gibi terkiplerle geçer. Karakoç, bu terkiplerden şiirlerinde lafzen iktibas yaparak faydalanmıştır. “Erhamü’r-Râhimin” terkiplerini bağışlanmak için niyaz ederken “Gafûru’r rahîm” terkiplerini kullanmak suretiyle de Allah’ın her kusuru örttüğünü ve merhametiyle muamele ettiğini dile getirir:

İnsanım, elbette olur günahlarım;

Erhamü’r-râhimsin, affet Allah’ım. (Karakoç, 2016: 224)

Gafûru’r rahîmsin sen, her kusuru örtersin,

Kulunun kusurunu merhametle tartarsın

Denizlere karışan bütün ırmaklar gibi

Ben de sana akarım ey her şeyin sahibi! (Karakoç, 2016: 41)

Kurân-ı Kerîm’de ilâhî isim bağlamında Allah lafzından sonra en çok geçen lafız Rab lafzıdır. Bu lafız daha çok sıfat olarak kullanılır. (Topaloğlu, 2007: 372-373). Fatıha suresi 2. ayette “âlemlerin Rabbi” anlamında “Rabbü’l-Âlemîn” terkipleri geçmektedir. Karakoç, bazen tevbe ettiğini söylerken (Karakoç, 2016: 267)

² Enbiya suresi 83. Ayet: وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

Yusuf suresi 64. Ayet: قَالَ هَلْ أُمَنَّكَ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أُمِنْتُكَ عَلَىٰ أَبِيهِ مِنْ قَبْلُ فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

³ Bakara suresi 218. Ayet: إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Bakara suresi 192: فَإِنِ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

bazen Allah'ın büyüklüğünü dile getirirken bu terkibi birkaç yerde lafzen iktibas yapar. Özellikle bu terkibi Allah'ın Rahîm, Rezzâk ve Kerim isimleriyle birlikte zikrettiği görülmektedir:

Dilim seninle kıvrak, vaktim seninle berrak;

Sensin Rabbü'l-âlemîn, sensin Rahîm ve Rezzâk (Karakoç, 2016: 44)

Rabbü'l-âleminsin ey sahipler sahibi;

Rahimsin, Kerimsin, kin tutmazsın sen. (Karakoç, 2016: 233)

Karakoç, şiirlerinde Allah'ın isim ve sıfatlarını bir arada kullanmıştır. Mesela Furkan suresi 58. ayette⁴ yer alan Allah'ın “asla ölmeyecek olan” anlamındaki “lâ yemût” sıfatını Karakoç'un lafzen iktibas yaptığı görülür:

Bilirim Rahîmsin sen, Kerîmsin, lâ yemûtsun,

Sana elini açan kullara tek umutsun... (Karakoç, 2016: 42)

Kulluğundan dışlama, gazabından berî tut,

Kervan geçip gidici, bir sen varsın lâ-yemût. (Karakoç, 2016: 57)

1.2. Allah'ın Bir Oluşu

Karakoç, Allah'ın bir oluşunu ifade eden Ehad ve Vahid gibi esmalarının yanı sıra Hak dinin temelini oluşturan tevhid inancına kuvvetle vurgu yapmıştır. Kelime-i tevhid olarak adlandırılan “lâ ilâhe illallah Muhammeden resûlullah” ifadesi tevhid inancının temelidir. Bu sebepten Karakoç, şiirlerinde bazen kelime-i tevhid tamlamasına yer vermiş bazen de “Lâ ilâhe illallah” ibaresine lafzen yer vermiştir. Allah'tan başka ilah olmadığını vurgulandığı bu lafza yer verdiği şiirinde, bu lafzın inananın kimliği olduğunu söylemek suretiyle tevhidi vurgulamıştır:

Allah'ım, şaha kaldır fikrimin atlarını,

Uzay derinliğinde çırpsın kanatlarını...

Kelime-i tevhîdle, seğrisin yeleleri,

Tuğla-tuğla sökülsün küffarın kaleleri. (Karakoç, 2016: 53)

Sevgilinin kapısında kimlik sorarlar

Fazla söz bilmem ben,

“Lâ ilâhe illallah” derim. (Karakoç, 2016: 18)

Karakoç, tehlili lafzen kullanmanın yanı sıra Allah'ın bir, tek (Karakoç, 2016: 36) oluşuna dair manen de iktibaslar yapmıştır. İnananları “Allah bir yolcusu” (Karakoç, 2016: 33) olarak isimlendiren Karakoç, yaratanın ve zikrinin bir olan Allah olduğunu, meylinin de sadece O'na olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca yer yer taşavvufi temalara da (kesret vb.) yer verdiği görülür:

⁴ وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ وَكَفَى بِهِ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا

Dünya güzelle dolsa yine meylim BİR'edir,

Aşk, kesret bulutunda kararmayan bir bedir... (Karakoç, 2016: 36)

Ayrıca İhlas suresinin 1 ve 2. ayetlerinde mealen “De ki: “O, Allah’tır, bir tektir. Allah Samed’dir- Her şey O’na muhtaçtır, o, hiçbir şeye muhtaç değildir.” buyrulur. Karakoç bu ayetlerden lafzen iktibas yapar:

“Kulhuvallahuehad” ve “Allahussamed”sin

Biz kavrulmuş başağız, sen ezel ve ebed’sin (Karakoç, 2016: 54)

1.3. Allah’ın Büyük ve Kâdir Oluşu

Allah’ın her şeye gücünün yettiğine dair ayetlerde şöyle buyrulmaktadır: “Hükümlerlik elinde olan Allah, yücedir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir.” (Mülk 67/1), “Allah, yedi göğü ve yerden bir o kadarını yaratandır. Allah’ın emri bunlar arasından inip durmaktadır ki, Allah’ın her şeye kadir olduğunu ve Allah’ın her şeyi ilmiyle kuşattığını bilesiniz.” (Talak 65/12). Bahsi geçen bu ayetlerdeki mesajları, Karakoç’un manen iktibas yaptığı söylenebilir:

Neye kâdir değilsin? Hazinesinde her şey var,

Çağımız çok yaralı, yarayı tabip sarar. (Karakoç, 2016: 62)

Varsın, mutlak gerçeksın, birsın

Sen her şeye kâdirsın (Karakoç, 2016: 265)

Kurân-ı Kerim’de “Ey örtünüp bürünen (Peygamber!). Kalk da uyar. Rabbini yücelt...” (Müddessir 74/1-3), “...ve tekbir getirerek O’nun şanını yücelt!” (İsra 17/111) şeklinde çeşitli vesilelerle Allah’ın yüceltilmesi gerektiğine dair emirler bulunmaktadır. Karakoç, Allahu ekber sesinin kâinatı kucakladığını böylece yakınının uzağı tuttuğunu ve uzakların yaklaştığını (Karakoç, 2016: 38) ifade etmekle beraber “*Kâbe Ekseninde İlk Yakarış*” adlı şiiri boyunca teşrik tekbirlerine yer vermektedir:

Bu muhteşem koroda

Sesim yorgun bir sızak, sesim cılız olsa da

Beni bana bırakma

Nurundan yoksun koyma

Aşkınla yanmak varken başka ateşle yakma

(Allâhu ekber Allâhu ekber

Lâilâhe illâllâhu vallâhu ekber

Allâhu ekber ve lillâhil hamd). (Karakoç, 2016: 254-255, 262-266, 268)

1.4. Allah'ın Mülkün Sahibi Oluşu

Ayetlerde mülkün ve din (ahiret,ceza) gününün sahibinin Allah olduğu “Mâli-ke'l-mülk”⁵ ve “Mâlik-i yevmi'd-dîn”⁶ terkipleriyle geçmektedir. Karakoç bu terkiplerin her ikisine birden “*Beyaz Dilekçe*” şiirinde yer vermiştir:

Mâlikü'l-mülk'tür, mâlik-i yevmiddîndir sevgili,

Rüzgâr bulutları toplamış geliyor,

Can yağmur kokusu aldı,

Dur-durak bilmeden seyrir

Gönlüm şimdi bir gök ekin. (Karakoç, 2016: 21)

Fatiha suresi 4-7. ayetlerden manen iktibasla Allah'ın ceza gününün sahibi oluşunu, ibadetinin yalnızca O'na olduğunu ifade etmiş ve istikâmetinin doğru olmasını ve (nimete kavuşanların) gerçek saadeti(ni) niyaz etmiştir:

Ceza günü sahibi, sanadır her ibadet.

Yönümüzü doğru çiz, budur gerçek saadet. (Karakoç, 2016: 34)

“Göklerin ve yerin mülkü (hükümranlığı) Allah'ındır..” (Şura 42/49. Benzer ayetler için bkz. Zuhruf 43/85; Casiye 45/27; Fetih 48/14; Hadid 57/2; Haşr 59/23; Cuma 62/1 vb.), “...Mülk yalnızca O'nundur, hamd da O'na mahsustur..” (Teğabun 64/1) ayet mealleri ışığında Karakoç, mülkün sahibinin Allah olduğuna dair manen iktibaslar da yapmıştır. Karakoç mülkün gerçek sahibini vurgularken kendisini bazen bir tohum bazen bir oyuncu yahut tapu görevlisi olarak görür:

Mülk Allah'ın mülküdür, şu oyuncu tapucu

Ne bilsin ki bu dünya âhiretin pabucu. (Karakoç, 2016: 57)

Karakoç bir başka şiirinde Allah'ın mülkün sahibi olduğunu vurgularken kendini tohuma teşbih etmiş, “Allah, sizi (babanız Âdem'i) yerden (bitki bitirir gibi) bitirdi (yarattı)” buyrulan Nuh suresi 17. ayetten manen iktibas yapmıştır:

Sen mülk sahibisin bense bir tohum

Yetirip biçmek için ekersin beni

Gönlümden başka sazım yok (Karakoç, 2016: 88)

Yine Rahman suresi 17. ayette, Allah'ın iki doğunun ve iki batının Rabbi olduğu söylenir. Karakoç, mülkün gerçek sahibini dile getirirken bu ayetten manen iktibas yapmıştır:

⁵ Âl-i İmran suresi 26. Ayet: قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعْزِزُ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

⁶ Fatiha suresi 4. Ayet: مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

En güzeli güzelin, en doğrusu doğrunun
Kuzeyin ve güneyin, batının ve doğunun
Ey gerçek mâliki dost, toprağım çürümekte,
Ateş gözlü âfetler duvarda yürümekte... (Karakoç, 2016: 44)

Karakoç, Allah'ın her şeye sahip olduğuna bu sebepten canlıların hukukunu gözetmenin ve mülkiyet tutkusunun mülkün gerçek sahibini unutturduğuna vurgu yapmıştır:

Mülk Allah'ın mülkü, amenna
Her canlı en yakındaki sudan içer
Toprak her canlıya kucak açar
Dar sınırlar çekmek bir cinayettir (Karakoç, 2016: 347)
“Ben” deyince idolleşir nefsi emâre,
“Benim” deyince keskinleşir dünya tamâhı
Mülkiyet tutkusu unutturur
Gerçek mülk sahibi olan Allah'ı
Belertir gözlerini yılan dişli gurur (Karakoç, 2016: 356)

1.5. Allah'ın Bilmesi

Allah'ın açıkta veya gizlide her şeyi bilmesi (Enam 6/3) Karakoç'un şiirlerinde manen iktibaslarla tasdik edilir. Karakoç bir şiirinde “Ama senin ey sevgili, her şeyi bildiğinin farkındayım” (Karakoç, 2016: 101) deyişi onun bu inancını genel olarak ifade etmiştir. Aşağıdaki şiiri ise, özellikle göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilen Allah olduğunun buyrulduğu ayetleri hatırlatmaktadır (Fâtır 35/38. Benzer ayetler için bkz. Bakara 2/77; Nahl 16/19; Tâhâ 20/7; Enbiyâ 21/110, Hûd 11/5):

O sevgili ki bilir her gizlimizi,
Dilimiz içimize aksa da,
Dişlerimiz dudaklarımıza batsa da
O duyar koyaklarda yatan sesimizi... (Karakoç, 2016: 25)

Ayrıca Allah'ın, olmuş ve olacak şeyleri bildiğinin vurgulandığı Bakara suresi 255. ayetten manen iktibas yaptığı da söylenebilir:

Olmuşu-olacağı bir sen bilirsin ancak,

Benim dilimde tevhîd, kumaşı kutlu sancak. (Karakoç, 2016: 43)

1.6. Allah'ın Dilemesi

Allah'ın dilediğinin olması ve her şeyin O'nun izni ile gerçekleşmesi ile ilgili olarak Kurân-ı Kerim'de pek çok ayet yer almaktadır. Karakoç şiirlerinde hususi olarak ayetlerde geçen "mâşaallâh" (Kehf 18/39-40), "inşâallâh" (Kehf 18/23-24; Fetih 48/27; Yûsuf 12/99; Kasas 28/27; Sâffât 37/102) gibi ibareleri şiirlerinde lafzen kullanmıştır. Allah sevgisi ve nuruyla aşka gelen Karakoç, bu sevgiyi var edeni, mâşaallah lafzıyla anmıştır:

Her şeye doyarsın, sevgi hariç,
Sevgilinin sofrasında sevgi has katık;...
Gürültüsüz ve vakûr akar derin ırmaklar,
Sevgili kin bilmez, nuruyla kucaklar
İçim kamaşınca aşka gelir
"Mâşaallah!" derim. (Karakoç, 2016: 19)

Her şeyin Allah'ın dileyişiyle olabileceğine işaret eden bir başka ifade ise "İnşâallâh"tır. Karakoç, Hz. Peygamber'e (sav.) yazmış olduğu bir na't-ı şerifte O'na gidenin yolda kalmayacağını ümit ederek "İnşâallâh" lafzını kullanır:

Kervanımız yola çıktı, yollarda kalmaz in-şâ-Allah
Sana giden yolun ucu göründü yâ Resûlallah (Karakoç, 2016: 275)

Karakoç, "O, gökleri ve yeri örneksiz yaratandır. Bir işe hükmetti mi ona sadece 'ol' der, o da hemen oluverir." mealindeki Bakara suresi 117. ayetten manen iktibas yaptığı bir şiirinde dört unsurun her birinin adını zikretmek suretiyle Allah'ın ol deyince öldürdüğüne vurgu yapmıştır:

Âhad olan, Samed olan
Kâdim olan, Kâdir olan
Gerçek tasarruf sahibi
"Ol!" deyince olmuş her şey
Su, toprak, hava ve ateş (Karakoç, 2016: 352)

1.7. Allah'ın Bâkî Oluşu

Rahman suresi 26-27. ayetlerde yer üzerinde bulunan her canlının yok olacağı, ancak azamet ve ikram sahibi Rabbin zâtının bâkî kalacağı buyrulur. Bu minvalde "Güzeller içinde Bâkî olan tek güzel/Allah! derim" (Karakoç, 2016: 20) diyen

Karakoç, başka bir şiirinde her şeyin fânî olduğunu, mutlak gerçeğin ise Allah olduğunu şöyle ikrar etmiştir:

Sabır at ağzında gem, sabır şifalı çiçek,

Sınırlı her şey fânî, bir sensin mutlak gerçek. (Karakoç, 2016: 44)

1.8. Allah'ın Vaadi ve Duaları Kabul Edişi

Bazı ayetlerde Allah'ın vaadinden dönmeyeceği minvalinde şöyle mesajlar bulunmaktadır: “Bu Allah'ın vaadidir. Allah vaadinden caymaz; ama insanların çoğu bunu bilmezler.” “Onlar senden azabın çabuk gelmesini istiyorlar. Allah vaadinden asla dönmez. Bilinmeli ki, Rabbinin katındaki bir gün sizin saymakta olduklarınızın bin yılı gibidir.” (Rûm 30/6; Hac 22/47. Benzer ayetler için bkz. İbrâhîm 14/47-48 vb.) Karakoç, bahsi geçen ayetlerden manen iktibas yoluyla, “Sâdîku'l-va'dü'l-kerîm” lafzını kullanmak suretiyle, Allah'ın vaadinde sadık oluşunu dile getirmiştir:

Ey insanı kalbiyle kilitleyen ve açan;

Ey karanlıkları yırtıp zâtından nurlar saçan

Sâdîku'l-va'dü'l-kerîm ve Kahhâr-ı Zül-Celâl! (Karakoç, 2016: 29)

Mümin suresi 60. ayette “Rabbiniz şöyle dedi: “Bana dua edin, duanıza cevap vereyim. Bana kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir.” buyrulmaktadır. Karakoç'un bir şiirinde Allah'a açılan elin geri çevrilmeyeceğini dile getirirken bahsi geçen ayetten manen iktibas yaptığı söylenebilir:

Kâinatı yarattın, donattın, rızık verdin;

Kimine sonsuz körlük, kimine ışık verdin;

Yanlış adım atmayın diye indi her kitap,

Sana açılan eli geri çevirmezsin Rab. (Karakoç, 2016: 27)

1.9. Allah'ın Rızıklandırması

Hud suresi 6. ayette “Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızıkı Allah'a âit olmasın...” buyrulmaktadır. Karakoç'un şiirlerinde bu inanç söz konusudur ve o, Allah'ın rızık kefil olduğunu şiirlerinde şöyle vurgulamıştır:

Rızık için kefilisin, etme gözü açlardan;

Çare beklemiyoruz biz sahte ilaçlardan;

Tabipsin, çâre sende, âdilsin, hükmün kesin,

Aç bütün kapıları cennet kokusu gelsin!.. (Karakoç, 2016: 34)

Rızkıma kefil sensin, sendedir kurtuluşum,
Eğreti kafesinde çırpınıyor can kuşum... (Karakoç, 2016: 61)

1.10. Allah'ın Nazar Edişi

Ayette Allah'ın bir dağa tecelli edişi Hz. Musa kıssası üzerinden şöyle haber verilir: "Mûsa, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, "Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım" dedi. Allah da, "Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin." dedi. Rabbi dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, "Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim" dedi." Karakoç'un aşağıda yer verilen mısralarında Allah'ın vasıfları teşbihlerle anlatılırken bahsi geçen A'raf suresi 143. ayetten manen iktibas yapıldığı görülmektedir:

Nazar etsen dağ erir, kabına sığmaz nehir,
Sensin her derde tabip, her zehire panzehir. (Karakoç, 2016: 56)

1.11. Allah'ın Kuluna Yakın Oluşu ve Kalpleri Mühürlemesi

Kâf suresi 16. ayette "Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız." buyurulmaktadır. Karakoç, manen iktibasla bu inancını şöyle ortaya koymuştur:

Bana şah damarımdan daha yakınsın Rabb'im,
Seninle zenginim ben, seninle ışır içim. (Karakoç, 2016: 43)

Allah, Bakara suresi 7. ayette kalpleri mühürlenmiş kimseleri şöyle haber vermiştir: "Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir, gözlerinde de kalın bir perde bulunmaktadır ve onlar için büyük bir azap vardır." Denilebilir ki, Karakoç, ayette bahsi geçen mühürlenmiş kalplere işaret ederek böyle bir kalbi, kara bir vagona benzetmiş ve bunların aşk ve firkatı bilemeyeceğini vurgulamıştır:

Bir kara vagon gibi mühürlenmişse kalbi,
Kişi nasıl bulacak karanlıkta Sahib'i? (Karakoç, 2016: 31)
Sana ortak koşanın bağışlanmaz sirkati,
Kalbi mühürlü olan bilmez aşkı, firkatı. (Karakoç, 2016: 45)

1.12. Allah'ın Ölülere Diriltmesi, Dirileri Öldürmesi

Allah'ın diriltme ve öldüren olduğuna dair Kurân-ı Kerim'de pek çok ayet yer almaktadır (Bakara 2/28, 56; Tevbe 9/116; Hac 22/6; Kâf 50/43; Câsiye 45/26 vb.). Ancak Rum suresi 19. ayette "O ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkarıyor ve yer-

yüzünü ölümünün ardından canlandırıyor. İşte siz de böyle (diriltilip) çıkarılacaksınız.” buyrulmaktadır. Karakoç, ilgili ayetten iktibasla Allah’ın ölüyü diriltip, diriye öldürme kudretini şöyle terennüm etmiştir:

Yaratmak ve yaşatmak ancak sana mahsustur;
Sen ölüyü diriltir, diriye öldürürsün.
Sayısı bilinmez ki verdiği nimetlerin,
Kimini ağlatırsın, kimini güldürürsün. (Karakoç, 2016: 150)

1.13. Kâinatın Allah’ı Zikretmesi ve Göklerde ve Yerde Olanların Secdesi

Bazı ayetlerde göklerde, yerde ve bunların içinde bulunanların Allah’ı zikir hâlinde oldukları buyrulmuştur (İsrâ 17/44; Hadîd 57/1). Karakoç, şiirlerinde bütün bir kâinatın Allah’ı zikrettiğinden (Karakoç, 2016: 26, 30, 88, 361), göklerin ve yerin düzenindeki devr-i daim işleyişinin, âşıkların yaptığı tavaf gibi zikir olduğundan ve ishak kuşunun “Hak!” diye ötüşünden bahseder:

Yerler gökler durmadan zikrediyor Sahib’i
Âşıklar tavaf için döner değirmen gibi (Karakoç, 2016: 253)
“Hak... Hak!” diye öten ishak kuşunun,
Hakk’ı zikretmesidir aşkın özü. (Karakoç, 2016: 213)

Hac suresi 18. ayette “Görmedin mi ki şüphesiz, göklerde ve yerde olanlar, güneş ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu Allah’a secde etmektedir...” diye haber verilir. Karakoç ayette belirtilen bu hususa manen iktibasla değinmiştir:

Hani aşk abdesti, kamed ve namaz?
Vakit akşama yaklaştı, aksıyor bindiğin at.
Yoldaşı Hızır olan elbette yolda kalmaz;
Yıldızlar doğacak birazdan, dağlar kanat kanat
Secdeye kapanacak, sen de katıl bu safa;
Gölgelerle oynaşma, azıklı çık sabaha. (Karakoç, 2016: 203)

1.14. Din, Allah’ındır

Zümer suresi 3. ayette halis dinin yalnız Allah’ın olduğu, onu bırakıp başka dost edinenlerin ayrılığa düştükleri şeyler konusunda yine Allah’ın hüküm vereceği buyrulmaktadır. Karakoç Allah’tan, düşmanın zevalini göstermesini niyaz ederken ilgili ayetten manen iktibas yapmıştır:

Allah’ım göster artık düşmanın zevâlini,

Din senin, sonsuza dek parlak tut hilâlini! (Karakoç, 2016: 51)

İslam inancında seçimlerinden sorumlu oluşundan dolayı kul, yaptığı tercihler de serbest bırakılmıştır. Karakoç, bu tercihin bir ifadesi olan Kafirûn Suresi 6. ayetin mealini (Sizin dininiz size, benim dinim bana) aynen iktibas yapmıştır (Karakoç, 2016: 56). Bundan sonraki kısımda Allah'ın bütün bir varlığı yaratışına dair Karakoç'un terennüm ettiği tasavvurlar yer almaktadır.

1.15. Allah'ın Yaratıcı Oluşu

Karakoç'un şiirlerinde yaratılış konusu, ruhlar âlemi, insanın halife kılınışı ve kainâtı yaratışı çerçevesindedir. İlk olarak onun ruhlar âlemindeki ahitleşmeye sıklıkla değindiği görülmektedir. Bu ahitleşmeyi “üç perdelik hayatın birinci perdesi” olarak ifade etmiştir (Karakoç, 2016: 261). Allah Kurân-ı Kerim'de “Hani Rabbin (ezelde) Âdemoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” demişti. Onlar da, “Evet, şahit olduk (ki Rabbimizsin)” demişlerdi. Böyle yapmamız kıyamet günü, “Biz bundan habersizdik” dememeniz içindir.” (Arâf 7/172) buyurmuştur. Karakoç, şiirlerinde ruhlar âleminde Allah ile olan bu münasebete sıklıkla değinmiş, “Elestü bi Rabbiküm” ve “Kâlû belâ” ifadelerine lafzen iktibas yapmıştır. Ben sizin Rabbiniz değil miyim? buyurana “Evet” diyen canların Allah'tan uzakta kalmayacağını terennüm etmiş (Karakoç, 2016: 237) ve o günden beri asıl yurdundan dünyaya hicretini yani muhacir oluşunu “Kâlû Bela! Diyen Canlar” şiirinde dile getirmiştir:

Kalûbelâdan beri muhacirim ben

Her nereye gitsem ensâr karşıladı

Bir at, bir kurt, bir yılan anladı da

Kendi cinsimden olanlar anlamadı. (Karakoç, 2016: 124-125)

Karakoç ilgili ayetten lafzi iktibasın yanı sıra yaptığı manen iktibaslarla da ruhunun Allah'la sözleşmesi, başka bir ifadeyle verilmiş bir sözü olduğunu söylemiştir (Karakoç, 2016: 93). Bir başka yerde ise Allah'ı ak güle kendini ise dikene teşbih ederek “sözünün eri” tamlamasıyla bu sözü hatırlatmaktadır:

Verilmiş bir sözüm var bunun dönüşü olmaz

Âşıklar oruç bozmaz, aşk çiçeği hiç solmaz (Karakoç, 2016: 314)

Takdir senin Rabb'im, hepsi kabulüm

Doğuş ilk sınavım, ölüm ödülüm

Dikenle naz etsin varsın ak gülüm

Dayansın sözünün eri, diyerek. (Karakoç, 2016: 340)

Bezm-i elest, tasavvuf edebiyatında ruhların yeryüzüne indirilmesinden önce Hakk'ın huzurunda toplandıkları, şarabın ilâhî aşk olduğu işret meclisidir (Gündüz, 1991: 418) ve sufiler bu mecliste verilen söze bağlı kalmayı ahde vefa olarak görmüşlerdir (Işık, 2003:80). Karakoç, A'râf suresi 172. ayetten mülhem bezm-i elest terkiibini de şiirlerinde anmak suretiyle manen iktibas yapmıştır. Bazen bezm-i eleste ruhun secde edişinden (Karakoç, 2016: 32), o günden beri hasret içinde olduğundan (Karakoç, 2016: 43) bazen de orada ruhuyla yüzleştiğinden (Karakoç, 2016: 100) bahsetmiştir. Aşağıdaki şiirinde, bezm-i elest'te içtiği iman iksirinin ruhunu sarhoş ettiğinden dem vurmaktadır:

İman iksiri içen içen mi başka şarap?

Bezm-i Elest'te içtim ruhum hep mest-i harap.

Ey Rabb'im, huzurunda durmuşuz koşun koşun,

Deli senin delindir, sarhoş senin sarhoşun... (Karakoç, 2016: 56)

İnsanın yaratılışı ve halife kılınışı da Karakoç'un şiirlerinde temas ettiği konulardandır. Bakara suresi 30. ayette Allah'ın meleklerle "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" diyerek insanın halife kılınışı haber verilmektedir. Bu ayetten manen iktibasla Karakoç, insanın, halife olarak seçilmesinden ve yaratılmışların en şereflişinin insan olduğundan bahsetmiştir:

İnsan, "eşref-i mahlûk", insan bir "halife"dir,

Bu ritmi kim bozarsa o bozuk bir kefedir. (Karakoç, 2016: 45)

Ruhumun seninle sözleşmesi var

Beni seçtin kâinatta kendine kefil (Karakoç, 2016: 93)

Ben senin yeryüzüne saldığın halifenim

Aşığı ben yaparım, üzümü ben toplarım

En yüksek asmalardan... (Karakoç, 2016: 94)

İnsanın topraktan, şeytanın ise ateşten yaratılması ve şeytana mühlet verilmesi hususu, A'râf suresi 12-17. ayetlerde haber verilmektedir. Karakoç ayetlerde belirtilen yaratılış hususuna ve şeytana verilen mühlete dikkat çektikten sonra hırsın şeytanın atı olduğuna şöyle vurgu yapmıştır:

Şeytanı ateşten, insanı topraktan yarattın

Evreni yarattıklarınla donattın

Aşkına isyan eden şeytanı lanetleyip kovdun sen

Şeytan insanların peşine düştü

Kimi kandırıp yoldan çıkardıysa nevre değişti

Hırs şeytanın atıdır, kamçıyı hep o vurur (Karakoç, 2016: 361)

Yine ayetlerde pek çok kere insanın topraktan yaratılışı haber verilmektedir (Hac 22/5. Benzer ayetler için bkz. Rûm 30/20; Fâtır 35/11; Mümin 40/67). Karakoç bu inanç ekseninde aslının toprak olduğunu söylerken cismini toprak bir testiye teşbih etmiştir:

Yâ Rab, mayınları sök, merhamet et, sevgi ver;

Gökten her ne yağarsa, onu eminirmiş yer...

Acıkırım, susarım, benim de aslım toprak,

Her müjdenin sevinci titretir yaprak yaprak... (Karakoç, 2016: 37)

Tuzaklar bir bahane, suçumu arz ederim,

Dışım bir toprak testi, içimi arz ederim. (Karakoç, 2016: 62)

İslam inancına göre Allah kâinatı ve içindekileri yoktan var etmiş ve insanlığı erkek ve dişi olmak üzere yaratmıştır. Karakoç bir şiirinde “O, yaratan, yoktan var eden, şekil veren Allah’tır...” mealindeki Haşr suresi 24. ayetten ve “...o çocukları erkekler, dişiler olmak üzere çift verir...” mealindeki Şûra suresi 50. ayetten manen şöyle iktibas yapmıştır:

Bizi yoktan var ettin, bize oğul-kız verdin;

Ağız-burun tek ama çift çift kulak-göz verdin. (Karakoç, 2016: 44)

Karakoç, Tin suresi 1-4. ayetlerin meallerine, şiirinde aynen yer verirken insanın güzel yaratılışına dikkat çekmiş, “Bizi yarattığın gibi güzel al” niyazında bulunmuştur (Karakoç, 2016: 26). Bazı mısralarında ise ahsen-i takvim terkibine lafzen yer vermiş, insanın en güzel bir biçimde yaratılışını ifade etmiş ve bu sebepten yaratılmışların insandan emin ve hoşnut olmasının, insanın bir sorumluluğu olduğunu vurgulamıştır:

Ahsen-i takvim üzre, ya Rabbi, tut elimden,

Emin ve hoşnut olsun herkes benim hâlimden... (Karakoç, 2016: 37)

Yine bir şiirinde “Nakkâş-ı ezeli’nin yaratıcı fırçası/ Vakti renk renk boyuyor” (Karakoç, 2016: 16) deyişindeki nakkâş ya da nakkâş-ı ezel terimi tasavvufta Allah’ın eşyada isim ve sıfatlarıyla zâhir olması demektir. Eşyadaki nakış ve işlemler birer bahane olup hepsi nakkâş gösterirler (Şimşek, 2017:260-261). Ayrıca bu ifadelerinin “sıbgatullah” yani Allah’ın boyası terkiбинin yer aldığı Bakara suresi 138. ayetten manen iktibas olduğu da söylenebilir. Bazı ayetlerde, gökleri ve yeri örnekleri yokken yaratan (Enâm 6/101), yeryüzünü karar kılma yeri, göğü de bina yapan; şekil verip de şekilleri güzel kılan ve temiz şeylerle rızıklandıran (Mümin 40/64), en yakın göğü zinetlerle, yıldızlarla donatan (Fussilet 41/12; Mülk 67/5; Sâffât 37/6), yapraklı taneler, hoş kokulu bitkileri var eden” (Rahmân 55/12) Allah’ın, yaratmak, donatmak ve rızıklandırmak gibi fiilleri haber verilmektedir.

Karakoç, âlemdeki varlıkların yaratılışıyla ilgili olarak bahsettiği şiirlerinde ayetlerden manen iktibaslar da yapmıştır. “Sen kurdun kâinatın görkemli yapısını (Karakoç, 2016: 28), sen her şeye yazmışsın üslûbunca adını” (Karakoç, 2016: 55) demek suretiyle kâinatın yaratılışını, donatılışını, gökyüzünü, yıldızları, dağları, hayvanları, bitkileri ve insana verilen çeşitli nimetleri (su vb.) söz konusu etmiştir. (Karakoç, 2016: 57, 259-260). Bu minvalde Karakoç’un âlem tasavvurunun da İslam kaynaklı olduğu görülmektedir:

Kâinatı yarattın, donattın, rızık verdin;...

Gökyüzüne yıldızlar, yere çiçekler serdin;

Senden önce bir sen yok, kâinatta ilk, sensin;

Bu kâinat bir metâ, hepsine Mâlik sensin... (Karakoç, 2016: 27)

Yine Nahl suresi 15. ayette “Sizi sarsmaması için yeryüzünde sağlam dağlar; yolunuzu bulmanız için de nehirler, yollar ve nice işaretler meydana getirdi.” buyrulmuştur. Karakoç bu hususu “dağları kelepçelemek” olarak ifade etmiştir:

Dağları sen kelepçeledin bittikleri yerde

Dağlar da aşkını zikrederler

Yollara düşüp yürümeseler de... (Karakoç, 2016: 74)

Allah göklerdeki ve yerdeki her şeyi (Câsiye 45/12-13), yine âdetleri üzere hareket eden güneşi ve ayı, geceyi ve gündüzü insanların hizmetine verdiğini (İbrâhîm 14/33; Lokmân 31/20) buyurmaktadır. Âlemdeki varlıkların nimet olarak insana bahşedildiğini düşünen Karakoç, bir şiirinde güneş ve yıldızların bir nimet olarak bahşedilmesine şöyle değinmiştir:

Bütün nimetleri bana bahşettin

Güneş benim için uyandırır her sabah

Vuslat sancısı çeken toprağı ve tohumu

Esrârını keşfe çalıştığım her gece

Yıldızlar benim için parıldar kandil kandil... (Karakoç, 2016: 93)

SONUÇ

İman esaslarının ilki olan Allah’a iman, Bahaettin Karakoç’un şiirlerinde ele aldığı dini bahislerden biridir. Karakoç, Allah’a olan inancını ayet iktibaslarıyla kuvvetlendirmiş, onu isim ve sıfatlarıyla anmıştır. Şiirlerinden hareketle Karakoç’un, Allah tasavvuruna dair özellikle üzerinde durduğu hususları şöyle özetleyebiliriz: Allah en güzel isim ve sıfatların sahibi, bir, büyük, her şeye kadir ve mülkün sahibidir. Her şeyi yaratandır. O, gizlide ve açıkta her şeyi bilir. Onun dediği olur ve her şey onun izniyle gerçekleşir. Bâkî olandır, vaadinden asla dönmeyendir. Dua-

ları kabul eden, her türlü rızıklandıran ve kuluna şah damarından yakın olandır. Küfürde ısrar edenlerin kalplerini mühürleyen, ölüleri diriltten, dirileri öldürme kudreti elinde olandır. Kâinatın bütünü onu zikreder, göklerde ve yerde olanlar ona secde ederler. Onun tecellisine dağlar güç yetiremez, din, onundur. Karakoç dini muhtevaya haiz olan *Beyaz Dilekçe* eserinde Allah tasavvurunu açığa çıkaran bu hususlara dikkat çekerken lafzen ve manen pek çok iktibas yapmıştır. Bu iktibasların, ağırlıklı olarak telmih yoluyla manen yapıldığı görülmektedir. Kimi zaman kesret, bezm-i elest, nakkâş-ı ezel gibi kavram veya terkiplerle tasavvufi düşüncelere temas ettiği de söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Cansız, S. Bahaettin Karakoç'un şiirlerinde otobiyografik izler, *Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi*, 4, 274-307.
- Gündüz, İ. (1991). "Bade". *Diyanet İslam ansiklopedisi*. 4/418. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Işık, Ş. (2003). *İlk ahit*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Karakoç, B. (2016). *Beyaz Dilekçe*. (2. Baskı). İstanbul: Nar Yayınları.
- Kur'an Yolu Meali*. (2014). (Haz. Hayrettin Karaman vd.). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Küleççi, N. (2005). *Açıklama ve örneklerle edebî sanatlar*. (4. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Narlı, M. Bahaettin Karakoç, *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, 541, 22-31.
- Şimşek, S. (2017). *Tasavvuf edebiyatı terimler sözlüğü*. İstanbul: Litera Yayınları.
- Topaloğlu, B. "Rab". *Diyanet İslam ansiklopedisi*. 34/372-373. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Yılmaz, M. (2013). *Kültürümüzde ayet ve hadisler*. İstanbul: Kesit Yayınları.